

**ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ ТА ШВЕЦІЇ:
АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ**

**TAX SYSTEMS IN FRANCE AND SWEDEN: ANALYSIS OF THE MAIN FEATURES
AND THE POSSIBILITY OF THEIR BORROWING FOR UKRAINE**

Греца Я.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Когут М.Г.,

*аспірант кафедри господарського права
юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті досліджено основні аспекти функціонування податкових систем Франції та Швеції. Здійснено аналіз переваг та недоліків цих систем. Наведено аргументи щодо доцільності застосування досвіду цих країн для реформи податкової системи в Україні.

Ключові слова: податки, податкова система, прямі та непрямі податки, соціальні платежі.

В статье исследованы основные аспекты функционирования налоговых систем Франции и Швеции. Осуществлен анализ преимуществ и недостатков этих систем. Приведены аргументы относительно целесообразности применения опыта данных стран для реформы налоговой системы в Украине.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, прямые и косвенные налоги, социальные платежи.

The article examines the main aspects of the functioning of the tax systems of France and Sweden. The analysis of advantages and disadvantages of these systems is carried out. The arguments about the expediency of using the experience of these countries for the reform of the tax system in Ukraine.

Key words: taxes, tax system, direct and indirect taxes, social payments.

Постановка проблеми. Україна, як і будь-яка порівняно молода держава, перебуває на етапі постійних перетворень та удосконалень усіх базових правових інститутів та систем. Це, безумовно, стосується і податкової системи. Базою для розробки питань удосконалення податкової системи були напрацювання науковців ще радянського періоду. Зважаючи на ці дані, податкова система розроблялась із нахилом до непрямого оподаткування (як базового доходу в державний бюджет).

Однак сучасна податкова політика України фактично розроблялась та реалізовувалась без гідного наукового обґрунтування макро- і мікроекономічних наслідків її запровадження, а тим більше на основі постійних і не завжди послідовних змін різних податків та розміру їх ставок, без прогнозування впливу цього процесу на стан активності у сфері господарювання, рівень життя населення. Це і є однією з причин, що не дали змоги перетворити податкову систему України на ефективний інструмент економічної політики, а поставили її в один ряд із причинами загострення кризових явищ у соціально-економічній системі.

Також за відсутності достатнього власного досвіду побудови податкової системи необачним стало використання практики окремих країн з їх установленим типом податкової системи. Доцільнішим був би аналіз всіх можливих варіантів із метою

виокремлення власного, заснованого на економічних, політичних та історичних особливостях держави типу податкової системи.

Зважаючи на це, доцільним було б, з наукової точки зору, обґрунтувати реформування податкової системи в кількох напрямках з урахуванням досвіду країн із різною податковою системою. Такий підхід дасть змогу більш детально проаналізувати можливі варіанти функціонування вітчизняної податкової системи, а також створити власну автентичну податкову систему, враховуючи переваги та недоліки різних податкових систем. Саме цим і обґрунтовується актуальність цього дослідження.

Стан опрацювання. Однозначно, це питання уже перебуває на етапі наукової розробки. Зокрема, ним займаються такі вітчизняні науковці, як В.Л. Андрущенко, О.Д. Данілов, М.І. Карлін, С.О. Корецька, В. Мислінський, А.М. Чуприна.

Метою статті є ґрунтовне висвітлення податкових систем Франції та Швеції заради використання їх досвіду в процесі реформування податкової системи України. Зважаючи на це, автор ставить перед собою такі завдання:

- аналіз податкових системи Франції та Швеції з урахуванням співвідношення в них прямих та непрямих податків;
- виокремлення основних позитивних та негативних рис відповідних систем;

– обґрунтування реформи податкової системи України з урахуванням визначених переваг податкових систем досліджуваних країн.

Для проведення аналізу автором вибрані Франція і Швеція через низку особливих ознак, що притаманні обом цим країнам. Це зокрема:

- стабільність та незмінність протягом кількох років загальних правил стягнення податків;
- високий ступінь розвитку регулятивної системи;
- соціальний характер податкової системи.
- постійна орієнтація держави на підтримку структуровідновлювальної рівноваги;
- гнучкість, вибірковість щодо спрямованості комплексу пільг та санацій на реалізацію загальних цілей соціально-економічної політики;
- мінливість і чутливість до змін у формуванні доходів об'єктів оподаткування;
- постійна протинфляційна спрямованість;
- тенденція до децентралізації управління в податковій системі [1].

Саме таких характеристик прагне досягти і Україна, проводячи реформи та вносячи численні зміни до податкового законодавства. Тому аналіз і запозичення позитивних характеристик Франції і Швеції є доцільною пропозицією.

Основною ж відмінністю між податковою системою Франції та Швеції є частка прямих та непрямих податків у дохідній частині бюджету. Так, у Франції співвідношення прямих, непрямих податків та податків на соціальне страхування визначається як 22:38:40 відповідно [2], тоді як Швеція у такому ж співвідношенні має показники 44,7:26:29,3 [1]. Однак така відмінність не заважає обом державам входити до числа найрозвинутіших держав світу.

Починаючи аналіз запропонованих податкових систем, автор пропонує спочатку звернути увагу на спільний соціальний характер податкових систем Франції та Швеції. Для України це дуже важливий момент у реформуванні, адже у ст. 1 Конституції наша держава визнається соціальною, а, отже, цей принцип має закріплюватись в усіх галузях і на всіх рівнях.

Попри побутуючу думку, що високі соціальні збори завдають значної шкоди економіці держави, зазначені країни своїм прикладом абсолютно спростовують цю тезу. Наприклад, у Швеції близько 60% усіх витрат бюджету використовується на охорону здоров'я, соціальне забезпечення, освіту та культуру. Наслідком проведення такої політики є високий рівень соціального забезпечення громадян, особливо пенсіонерів та інвалідів, експортна спроможність шведських компаній, що займають помітне місце на світовому ринку. Використовуючи механізм перерозподілу доходів, держава сприяє не лише вирівнюванню доходів різних груп населення, а й поточному споживанню. Таким чином створюється сприятлива атмосфера для розвитку усіх сфер господарювання, прослідковується стабілізація економіки держави, зростають доходи громадян. Прогресивне оподаткування високих доходів суттєво впливає на покращення рівня життя різних верст населення. У результаті проведення такої політики у Швеції найменша

у світі різниця між найнижчим та найвищим рівнем життя [1].

Для Франції також властиві високі соціальні податки – платежі та внески до фондів соціального призначення (більше 40% загальної суми обов'язкових платежів і податків у співставленні з близько 30% у середньому по країнах Європейського Союзу) [3, с. 27].

Характерною для податкових систем Франції та Швеції є та особливість, що соціальні платежі дуже чітко поділені залежно від їх призначення. Так, нарахування на заробітну плату у Швеції поділяються на такі види:

- 1) пенсійне забезпечення;
- 2) медичне страхування;
- 3) народна пенсія (для забезпечення тих, у кого немає вислуги років);
- 4) пенсійна страховка;
- 5) страхування від виробничого травматизму;
- 6) превентивний захист співробітників;
- 7) виплата допомоги з безробіття, перекваліфікація тих, хто втратив роботу;
- 8) страхування життя;
- 9) групова страховка;
- 10) допомога при звільненні;
- 11) додаткова пенсія;
- 12) гарантія заробітної плати при банкрутстві компанії;
- 13) страховка від травматизму;

Загальна сума нарахувань становить 38% [2].

У Франції ж, окрім інших соціальних платежів, існує цільовий збір на професійну підготовку в розмірі 1,2% річного ФОП кожного працівника встановлений із метою фінансування професійної (пере)підготовки на всіх приватних підприємствах, на яких кількість працюючих перевищує 10 осіб. Крім того, справляється додатковий збір (0,3% річного ФОП), який призначений для професійної підготовки молоді. Навіть такі платежі, як реєстраційний податок чи гербовий збір, мають соціально-економічну роль. Наприклад, знижені ставки поширюються на угоди на купівлю лісових насаджень і власності сільськогосподарського призначення. Згадані цільові збори соціального спрямування не можна розцінити інакше як ознаку соціального характеру французької держави.

Характерною ознакою французької податкової системи є її орієнтування на захист інтересів сімей. Для цього в їх податковій системі існує програма коефіцієнтів. Для цілей оподаткування загальна сума доходів сім'ї (подружжя і дітей) ділиться на «частини», які визначаються з огляду на чисельність і склад сім'ї. Для наочності наведено деякі позиції коефіцієнтів для розрахунку «частин» оподаткованого доходу (див. табл. 1).

Застосування цих коефіцієнтів здійснюється таким чином. Припустимо, сім'я, що складається з чоловіка, дружини і однієї дитини, що отримала за підсумками податкового періоду загалом 100 000 євро оподаткованого доходу. Для цілей оподаткування цей дохід має бути розділений на 2,5. Тоді податкові ставки будуть застосовуватися, зважаючи на суму

доходу у 40 000 євро, тобто максимальна (гранична) ставка складе 30% [4, с. 204]. Таким чином, держава за допомогою податків здійснює соціальну програму підтримки сімей залежно від їх складу, соціального статусу тощо. Така практика є хорошим прикладом і може стати достойним запозиченням в українській податковій системі.

Таблиця 1

Склад сім'ї	Коефіцієнт (частини)
Самотні, розлучені, овдовілі без утриманців	1
Самотні, розлучені, овдовілі з однією дитиною, інвалідом або ветераном війни	1,5
Подружня пара без дітей, розлучені або овдовілі з однією дитиною	2
Подружня пара з однією дитиною, розлучені або овдовілі з двома дітьми	2,5
Подружня пара або овдовілий із двома дітьми	3

На думку автора, суттєвою перевагою та характерною особливістю податкової системи Франції є її історико-культурна спрямованість. Цей факт проявляється в існуванні так званого професійного податку (промислового податку), який накладається покладатися на осіб, за роботу яких заробітна плата безпосередньо не виплачується. Найбільш численна категорія платників даного податку – так звані особи вільних професій (письменники, журналісти, художники, артисти тощо, крім медичних сестер і доглядальниць, а також власників автомобілів, зайнятих візитуванням). Ставка податку визначається кожною адміністративно-територіальною одиницею окремо залежно від двох критеріїв: від оціночної вартості приміщення, котре платник використовує для своєї діяльності, та величини доходу платника [3, с. 29]. Враховуючи той факт, що історично Франція є мистецьким центром Європи, такий підхід законодавців до податкової системи якраз засвідчує факт врахування власних автентичних особливостей держави.

Враховуючи реформу децентралізації, яка нині реалізується в Україні, доцільно було б звернути увагу на таку ж особливість обох досліджуваних податкових систем. Суть їх полягає в передачі значних повноважень у податковій сфері місцевим органам із метою забезпечити їхню фінансову самостійність шляхом наповнення бюджету місцевими податками.

Реформа децентралізації, проведена в Україні, хоч і є кроком вперед, має значну кількість недоліків, через які виникають такі явища, як величезний розрив (у співвідношенні) між місцевими бюджетами невеликих громад (малі міста, селища) та бюджетами великих урбанізованих міст. У цьому разі суспільство стикається із ситуацією, коли в одних бюджетах доходи значно перевищують втрати, а в інших, навпаки, доходів не вистачає навіть на фінансове забезпечення «захищених» витрат.

Це явище не є новим і недослідженим. Із метою його подолання автор пропонує знову звернутися

до практики двох аналізованих у статті держав. Так, у Швеції визначення рівня загальнодержавних та місцевих податків входить до кола повноважень шведського парламенту. Проте місцеві органи мають повноваження встановлювати рівень прибуткового податку безпосередньо в муніципалітетах і обласних органах самоврядування [5]. Це дає змогу об'єктивно оцінювати коректність ставок податків на місцях та, за необхідності, коригувати певні аспекти оподаткування, уникаючи надмірної бюрократизації.

Така система діє і у Франції. Там законом врегульовано розмежування повноважень щодо розподілу фінансів між органами державної влади та місцевого самоврядування. У результаті такої децентралізації управління питома вага місцевих бюджетів досягла 60% загального обсягу бюджетних коштів держави. Під час формування місцевих бюджетів відповідні органи влади вправі самостійно визначати податкові ставки, на які поширюється їх компетенція, але в межах встановленого парламентом максимального рівня [3, с. 29].

Висновки. Як видно з проведеного аналізу, обидві податкових системи мають багато переваг, врахування яких у розробці реформ податкової системи України дало б змогу уникнути багатьох колізій як у теорії, так і на практиці. Однозначно, жодна система не позбавлена недоліків. Стосовно Швеції таким недоліком є значний податковий тягар, який лягає на платників у вигляді прямих податків. У Франції основна проблема проявляється у значній кількості непрямих податків, що дає змогу ухилитися від сплати через недостатній контроль. Але основною ознакою сильної держави є чітка і систематизована робота над недоліками, тому в обох державах проводяться реформи, вони відкриті для міжнародних податкових угод. Це свідчить лише про позитивну тенденцію до розвитку всіх суспільно-важливих сфер.

Для України важливо детально проаналізувати наявну податкову систему і ввести ті зміни, які завдають найменше шкоди платникам та при цьому зможуть ввести в нашу податкову систему ті аспекти, які покращать функціонування економіки, а, отже, призведуть до стабілізації позиції України на світовій арені. Однак автор погоджується з думкою багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, які говорять, що податки – це похідна успішно функціонуючої економіки, а парадокси зводяться не до фінансової чи політичної, а до етичної дилеми. Усі мають розуміти: система соціальних гарантій, складова частина серцевини суспільства загального добробуту, може розвиватися тільки шляхом податків і ефективно функціонуючої системи за їх визначенням і збором. Тому Україні варто змінити не лише теорію і практику податкової системи, але й ментальне ставлення до самої суті податків, не приймаючи їх як тягар, а визнаючи їх необхідним внеском для побудови успішного майбутнього. А для цього треба проявити справжню мудрість і навчитися не лише на своїх, а й на чужих помилках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу / М.І. Карлін. – К.: Знання. – 2011. – 639 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/101091-112-rozvitok-ta-osoblivost-podatkovo-sistemi-shvets.html>.
2. Податкова система Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/105604129901/ekonomika/nalogovaya_sistema_frantsii.htm.
3. Корецька С.О. Аналіз податкової системи Франції / С.О. Корецька // Економіка та держава. – 2011. – № 12. – С. 27–29.
4. Крисоватий А.І. Податкова система зарубіжних країн: [навчальний посібник] / А.І. Крисоватий. – Тернопіль: Економічна думка. – 2011. – 242 с.
5. Погорелова А.І. Податкова система Швеції: уроки для України / Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» / А.І. Погорелова // 17–18 лютого 2012 р., Миколаїв. – Т. 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://confcontact.com/2012_02_17/2012_strategy3/13_Pogorelova.htm.